

2024
№ 10

ISSN 3030-380X

TA'LIMDA
ISTIQBOLLI
IZLANISHLAR

XALQARO ILMIY METODIK JURNAL

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

INTERNATIONAL SCIENTIFIC METHODOLOGICAL JOURNAL

TA'LIMDA ISTIQBOLLI IZLANISHLAR

Xalqaro ilmiy-metodik jurnal

ПЕРСПЕКТИВНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В ОБРАЗОВАНИИ

Международный научно-методический журнал

PROSPECTIVE RESEARCH IN EDUCATION

International scientific methodological journal

№ 10/1 2024

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAK Rayosatining 2024 - yil 7 - iyundagi 355-son qarori bilan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo'lgan zaruriy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

BOSH MUHARRIR:
TILAVOV MUXTOR HASAN O'G'LI
Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Кулешов Валерий Владимирович - pedagogika fanlari doktori, professor Rossiya Fanlar akademiyasining akademigi (Ukraina).

Andriyenko Yelena Vasilyevna - pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Fizika, matematika, axborot va texnologiya ta'limi instituti, Novosibirsk, Rossiya).

Romm Tatyana Aleksandrovna - pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Tarix, gumanitar va ijtimoiy ta'lim instituti, Novosibirsk, Rossiya).

Eko Sri Margianti - Gunadarma universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Indoneziya).

Xamidov Obidjon Xafizovich - Buxoro davlat universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor.

Zaripov Lochin Rustamovich - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor (O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy ta'limni rivojlantirish ilmiy-tadqiqot markazi, O'quv-uslubiy faoliyatni takomillashtirish boshqarma boshlig'i).

Nazarov Akmal Mardonovich - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor (Buxoro davlat universiteti "Psixologiya" kafedrası mudiri).

Qodirov Azizjon Anvarovich - iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent (Buxoro davlat universiteti Tabiiy fanlar va agrobiotexnologiya fakulteti dekani).

Davlatov Suxrob Sayitjonovich - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (Buxoro davlat universiteti O'quv-uslubiy departament boshlig'i).

Adizov Bobir Baxtiyorovich - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (Buxoro davlat universiteti Moliyalashtirish, iqtisodiy rivojlantirishni rejalashtirish departamenti boshlig'i).

Paxrutdinov Shukriddin Ilyosovich – siyosiy fanlar doktori, professor. Oriental universitetining "Iqtisodiyot va turizm" kafedrası professori.

Akramova Shaxnoza Abrorovna - pedagogika fanlari nomzodi, professor (O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti, Harbiy-vatanparvarlik, ma'naviy-ma'rifiy tarbiya va yoshlar bilan ijtimoiy ishlash kafedrası boshlig'i, podpolkovnik).

Mamanazarova Nargiza Komildjanovna - pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent. Oriental universitetining "Iqtisodiyot va turizm" kafedrası professori.

Ostanov Shuhrat Sharifovich - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti psixologiya kafedrası dotsenti).

Rustamov Shavkat Shuhrat o'g'li - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Psixologiya" kafedrası dotsenti).

Dilova Nargiza Gaybullayevna - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor (Buxoro davlat universiteti Kengash kotibi).

Olimov Shirinboy Sharofovich - pedagogika fanlari doktori, professor (Buxoro davlat universiteti Pedagogika kafedrası mudiri).

Hamroyev Alijon Ro'ziqulovich - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor (Buxoro davlat universiteti Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrası mudiri).

G'ofurov Azizbek Umarjonovich - psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent, (Farg'ona davlat universiteti Magistratura bo'limi boshlig'i).

Ismatova Dilafruz Tuymuratovna - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Psixologiya" kafedrası dotsenti).

Ataboyev Nozimjon Bobojon o'g'li - filologiya fanlari doktori, professor (Buxoro davlat universiteti xorijiy tillar fakulteti dekani).

Xotamov Shuxrat Nosirovich - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Harbiy texnik instituti Gumanitar va ijtimoiy fanlar kafedrası dotsenti).

Turdiyev Bexruz Sobirovich - falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Yurisprudensiya, ijtimoiy-siyosiy fanlar kafedrası dotsenti).

Fayziyeva Umida Asadovna - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Inson resurslarini boshqarish departamenti boshlig'i).

Muxlisov Sodiqjon Saidjonovich - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Axborot tizimlari va raqamli texnologiyalar kafedrası dotsenti).

Axmadoy Nazirjon Rahmat o'g'li - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Psixologiya" kafedrası katta o'qituvchisi).

Uzoqov Asliddin Mexritdinovich - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (Buxoro davlat pedagogika instituti Harbiy ta'lim fakulteti boshlig'ining o'quv ishlari bo'yicha o'rinbosari).

Ataxo'jayeva Shaxlo Anvarovna - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (University of Business and Science Oliy ta'lim muassasasi "Ilmiy tadqiqot, innovatsiyalar, ilmiy pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi" boshlig'i).

Mas'ul kotib:

Dehqonboyev Shohjahon Oybek o'g'li – Buxoro davlat universiteti Psixologiya kafedrası o'qituvchisi

Jurnal O'zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan
2024-yil 26-mart № 245685 -sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

MUNDARIJA

Familiya I.Sh.	Mavzu	Bet
<i>DOLZARB MAVZU</i>		
Tohirov Zufar Muzaffar o'g'li	Oliy ta'lim transformatsiyasi sharoitida sun'iy intellekt va robototexnika integratsiyasini amalga oshirish masalalari	6
Safarov Dilmurod Xalimovich	Maktab menejerlarining samarali boshqaruvda ijtimoiy-psixologik kompetensiyalarning ahamiyati	10
Avezov Olmos Ravshanovich	Ekstremal vaziyatlarda oila a'zolarining o'zaro psixologik qo'llab-quvvatlashi	18
<i>PSIXOLOGIYA</i>		
Atabayeva Nargis Batirovna	Uyushmagan yoshlarning oilaviy munosabatlarini o'ziga xos tomonlari	22
Shadiyev Feruz Djaxonovich	Oilaviy muhitning kichik maktab yoshidagi bolalar nutqining rivojlanishiga ta'siri	28
Tleumbetova Kalligul Dlimbetovna	Maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologik rivojlanish hamda kommunikativ ko'nikmalarni mustahkamlash omillari	33
Djadigerova Gulnaz Maratovna	Pedagoglarda o'z-o'ziga ishonchini rivojlantirishning psixologik mexanizmlarini takomillashtirish	39
Keldiyorov Olim Xudoyorovich	O'spirinlarda huquqiy savodxonlikni oshirish – dolzarb psixologik muammo sifatida	44
Ibraymova Altinay Esemuratvna	Zo'ravon shaxs va uning shakllanishiga ta'sir etuvchi psixologik omillar	49
Jumaniyazova Zlixa Reymovna	Maktabgacha ta'limda o'yin texnologiyalaridan foydalanish mexanizmlari	55
Matniyozova Marhabo Abdug'aprovna	O'zbekiston psixologlari tomonidan talaba yoshlarda psixologik yordam haqidagi ijtimoiy tasavvurlarni o'rganishning asosiy yo'nalishlari	61
Safayeva Iroda Abdumuratovna	Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlari kasbiy-shaxsiy fazilatlarini rivojlantirishning tadqiq etish usullari	67
Xusanov Samariddin Maxmadaminovich	Mehnat motivatsiyasi rivojlanishida hayot mazmuni yo'nalganligining o'rni	72
Tilabov Farruh Tolibovich	Yoshlar o'rtasidagi konfliktlarni hal etish va birlikni mustahkamlashning psixologik omillari	76
Allayarov Dilshodbek Raximboy o'g'li	Sport bilan shug'ullanish jarayonida talabalarda iroda kuchining namoyon bo'lishi va psixologik xususiyatlari	80
Hojiyeva Zulfiya O'ktamovna, Karimova Gulshahnoz Murodovna	Boshlang'ich sinf o'quvchilarida multimediali texnologiyalar vositasida ijodiy fikrlashni shakllantirish metodikasi	84
Kozimova Nigora Abduqahorovna	Oliy ta'limda tahsil oladigan 1-kurs talabalarining o'quv faoliyatidagi yolg'izlik xususiyatlari	90
Ismatova Halovat Baxtiyorovna	O'smirlarda antisosial xulq-atvor shakllanishining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	96
Baxramova Abira Abdullayevna	O'smirlikda deviant xulqni vujudga kelishidaoilaviy munosabatlar va oila muhitining roli	101
Suyunov Ochil Jumaboyevich	Kasbiy kompetentlikni shakllantirishda psixologik xizmat ko'rsatishning o'ziga xos xususiyatlari	107
Mansurov Sodiqjon	Milliy gvardiya harbiy xizmatchilarida axloqiy qadriyatni	114

Ismatova Halovat Baxtiyorovna,
Buxoro davlat universiteti "Pedagogika kafedrası" qituvchisi

O'SMIRLARDA ANTISOSIAL XULQ-ATVOR SHAKLLANISHINING IJTIMOIY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Annotatsiya: Ushbu ilmiy ish o'smirlarda antisotsial xulq-atvor shakllanishining ijtimoiy-psixologik xususiyatlarini o'rganishga qaratilgan. Tadqiqotda o'smirlarning antisotsial xulq-atvoriga moyilligi va uni shakllantiruvchi omillar, xususan, oilaviy muhit, o'zini qadrlash darajasi, ijtimoiy qo'llab-quvvat kabi psixologik va ijtimoiy faktorlar tahlil qilingan. Natijalar antisotsial xulq-atvorning rivojlanishi oilaviy nizolar, past o'zini qadrlash, ijtimoiy yordamning yetishmasligi bilan bog'liqligini ko'rsatadi. Ish yakunida, o'smirlarda antisotsial xulq-atvorning oldini olish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: o'smirlar, antisotsial xulq-atvor, destruktiv xulq, ijtimoiy-psixologik omillar, oilaviy muhit, o'zini qadrlash, ijtimoiy qo'llab-quvvat.

Аннотация: Данная научная работа направлена на изучение социально-психологических особенностей формирования антисоциального поведения у подростков. В исследовании проанализированы склонность подростков к антисоциальному поведению и факторы, формирующие его, в частности семейная среда, уровень самооценки, социальная поддержка и другие социально-психологические факторы. Результаты показывают, что развитие антисоциального поведения связано с семейными конфликтами, низкой самооценкой и недостаточной социальной поддержкой. В заключение работы разработаны практические рекомендации по предотвращению антисоциального поведения у подростков.

Ключевые слова: подростки, антисоциальное поведение, деструктивное поведение, социально-психологические факторы, семейная среда, самооценка, социальная поддержка.

Annotation: This scientific work focuses on examining the socio-psychological features of the formation of antisocial behavior among adolescents. The research analyzes adolescents' propensity for antisocial behavior and the factors that shape it, particularly the family environment, self-esteem, social support, and other socio-psychological factors. The results indicate that the development of antisocial behavior is associated with family conflicts, low self-esteem, and insufficient social support. The study concludes with practical recommendations on preventing antisocial behavior in adolescents.

Key words: adolescents, antisocial behavior, destructive behavior, socio-psychological factors, family environment, self-esteem, social support.

Kirish. O'smirlik davri inson hayotidagi eng muhim va murakkab bosqichlardan biri hisoblanadi. Bu davrda yoshlar o'z shaxsiyatlarini shakllantirish, ijtimoiy munosabatlarni o'rganish va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish bilan shug'ullanadilar. Biroq, ayrim o'smirlar uchun bu jarayon davomida antisotsial xulq-atvor shakllanishi kuzatiladi. Antisotsial xulq-atvor – bu ijtimoiy qoidalarga, normalarga va qonunlarga zid harakatlar bilan ifodalangan xulq-atvor bo'lib, u o'z ichiga jinoyat, agresiya, yolg'on gapirish, boshqalarning huquqlarini buzish kabi salbiy xususiyatlarni oladi. Ushbu xulq-atvor nafaqat individning o'z hayotiga, balki jamiyatning umumiy salomatligi va xavfsizligiga ham jiddiy ta'sir ko'rsatadi.

Bugungi kunda antisotsial xulq-atvorning o'sishi va tarqalishi jahon miqyosida, jumladan, O'zbekiston jamiyatida ham dolzarb muammo sifatida e'tiborni tortmoqda. Urbanizatsiya, texnologik rivojlanish, oila va ijtimoiy muhitdagi o'zgarishlar, yoshlar orasida stress darajasining ortishi kabi omillar bu borada o'rta va yuqori darajadagi xavf tug'dirmoqda. Ayniqsa, internet va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi, yoshlarning axloqiy qadriyatlarini buzishi, ularni salbiy ta'sirlar bilan ta'minlaydi. Shuningdek, oilaviy muhitdagi tarbiya yondashuvlarining kamchiligi,

ijtimoiy izolyatsiya va yetarli psixologik qo'llab-quvvatlashning yo'qligi ham o'smirlarning antisotsial xulq-atvoriga olib keluvchi omillar qatoriga kiradi.

O'smirlarda antisotsial xulq-atvor shakllanishida ijtimoiy omillar muhim rol o'ynaydi. Oilaviy muhit, do'stlik munosabatlari, maktab va jamiyatdagi o'zaro ta'sirlar bu borada asosiy omillar hisoblanadi. Masalan, ota-onalarning izolyatsiyaligi, tarbiya yondashuvining kamchiligi yoki juda qat'iy bo'lishi, yoshlarning o'z his-tuyg'ularini ifodalashda qiyinchiliklarga duchor bo'lishlariga olib keladi. Shuningdek, o'smirlarning o'zaro munosabatlari, do'stlar doirasidagi bosim va ijtimoiy normativlarga mos kelmaslikka intilish ham antisotsial xulq-atvorning shakllanishiga turtki bo'lishi mumkin.

Psixologik jihatdan, o'smirlarda antisotsial xulq-atvorning shakllanishida shaxsning ichki dunyosi, shaxsiyati va emotsional barqarorligi muhim ahamiyat kasb etadi. O'zini qadrlash darajasi past bo'lishi, depressiya, anksiyete va boshqa psixologik kasalliklar bu borada katta rol o'ynaydi. Shuningdek, shaxsning iradi kuchi, empatiya darajasi, stressga chidamliligi kabi omillar ham antisotsial xulq-atvorni aniqlash va oldini olishda muhim ahamiyatga ega. O'smirlarda psixologik stress omillarining ortishi, masalan, o'qishdagi muvaffaqiyatsizlik, oilada nizolar, moliyaviy qiyinchiliklar, ularni salbiy xulq-atvoriga yo'naltirishi mumkin.

Antisotsial xulq-atvorning shakllanishini o'rganishda turli psixologik va sotsiologik nazariyalar qo'llaniladi. Masalan, S. Freudning psixoanalitik nazariyasi, A. Banduraning ijtimoiy o'rnaklanish nazariyasi, E. Eriksonning shaxsiyat rivojlanish bosqichlari kabi nazariyalar bu borada muhim bilimlarni taqdim etadi. Shuningdek, zamonaviy psixologiya va sotsiologiyaning yondashuvlari, masalan, bioekologik tizimlar nazariyasi (U. Bronfenbrenner), o'smirlarda antisotsial xulq-atvorni tushunishda keng qo'llaniladi.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi – o'smirlarda antisotsial xulq-atvor shakllanishining ijtimoiy va psixologik xususiyatlarini o'rganish, ularning o'zaro ta'sirini aniqlash va bu borada samarali oldini olish choralari taklif etishdan iborat. Tadqiqot quyidagi vazifalarni o'z ichiga oladi:

1. O'smirlarda antisotsial xulq-atvorning asosiy ijtimoiy omillarini aniqlash.
2. O'smirlarda antisotsial xulq-atvoriga olib keluvchi psixologik omillarni o'rganish.
3. Ijtimoiy va psixologik omillar o'rtasidagi o'zaro ta'sirni tahlil qilish.
4. Antisotsial xulq-atvorni oldini olish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

O'smirlarda antisotsial xulq-atvorning o'rganilishi jamiyat uchun katta ahamiyatga ega. Bu borada olib boriladigan tadqiqotlar natijalari, yoshlarni salbiy xulq-atvorlardan himoya qilish, ularning ijtimoiy integratsiyasini ta'minlash va sog'lom shaxsiyat shakllanishiga yordam berishi mumkin. Shuningdek, ota-onalar, o'qituvchilar, psixologlar va ijtimoiy ishchilar uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqish, jamiyatda sog'lom muhitni yaratishda muhim rol o'ynaydi.

Zamonaviy jamiyatda o'smirlar orasida antisotsial xulq-atvorning tarqalishi bilan bog'liq turli statistik ma'lumotlar mavjud. Masalan, jinoyat statistikasi, o'qishdagi muvaffaqiyatsizlik darajasi, psixologik kasalliklarning ko'payishi kabi ko'rsatkichlar bu borada muhim ma'lumotlarni taqdim etadi. O'zbekiston kontekstida, o'smirlarda antisotsial xulq-atvorning holatini o'rganish uchun milliy statistik ma'lumotlar, ilmiy tadqiqotlar va so'nggi yillardagi tendensiyalarni tahlil qilish zarur.

Adabiyotlar tahlili. Albert Banduraning ijtimoiy o'rnaklanish nazariyasi. Banduraning nazariyasiga ko'ra, inson xulq-atvori ijtimoiy o'rnaklar va model olish orqali shakllanadi (Bandura, 1977). O'smirlar atrofidagi ota-onalar, do'stlar va ommaviy axborot vositalaridagi antisotsial xulq-atvorni kuzatish va imitatsiya qilish orqali o'z xulq-atvorlarini rivojlantiradilar. Bu nazariya antisotsial xulq-atvorning ijtimoiy ta'sirlari va o'rnaklanish jarayonini tushunishda muhim ahamiyatga ega.

Erikson shaxsiyat rivojlanishini sakkiz bosqichda ta'riflaydi, ularning har biri ma'lum bir psixososial vazifaga ega (Erikson, 1950). O'smirlik davri "Identitet va Rollarning Qiyinlashishi" bosqichiga to'g'ri keladi. Agar bu bosqichda muvaffaqiyatsizlik yuz bersa, o'smirlar o'z identitetlarini aniq shakllantira olmaydi va bu antisotsial xulq-atvor shakllanishiga olib kelishi mumkin.

Skinnerning nazariyasiga ko'ra, xulq-atvor mustahkamlovchi va jazolovchi omillar orqali o'rganiladi (Skinner, 1953). Antisotsial xulq-atvorni rag'batlantiruvchi mustahkamlashlar (masalan, e'tibor qaratish yoki hukmlar qilish) bu xulq-atvorning kuchayishiga olib kelishi mumkin.

Bowlbinning nazariyasiga ko'ra, insonning ijtimoiy aloqalari uning xulq-atvorini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi (Bowlby, 1969). O'smirlarda ijtimoiy aloqalarning sifati va ularning xulq-atvorga ta'siri antisotsial xulq-atvorning shakllanishida muhim omil hisoblanadi.

O'smirlarda antisotsial xulq-atvorni o'rganishga bag'ishlangan ko'plab amaliy tadqiqotlar mavjud. Masalan, Farrington (2005) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar antisotsial xulq-atvorning erta yoshda boshlanganiga va bu xulq-atvorning keyingi hayotda jinoyatga olib kelishiga ishora qiladi. Shuningdek, Hawkins va boshqalar (1998) tomonidan olib borilgan "Bog'lanishlar" (Communities that Care) tadqiqoti, ijtimoiy muhit va oilaviy omillar antisotsial xulq-atvor shakllanishida muhim rol o'ynashini ko'rsatadi.

O'zbekiston kontekstida o'smirlarda antisotsial xulq-atvor bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar cheklangan bo'lsa-da, ayrim mahalliy tadqiqotchilar ushbu mavzuga e'tibor qaratganlar. Masalan, Rahmatov (2019) tomonidan olib borilgan tadqiqotda o'smirlarda antisotsial xulq-atvorning oilaviy muhit, ta'lim tizimi va ijtimoiy omillarga bog'liqligi o'rganilgan. Tadqiqot natijalari oilaviy izolyatsiya, yomon tarbiya va ijtimoiy qoidalar bilan tanish emaslik antisotsial xulq-atvorni kuchaytiruvchi omillar sifatida aniqlangan.

Metodologiya. Tadqiqotda Buxoro viloyatidan tasodifiy tanlangan 300 o'smir (180 qiz va 120 o'g'il) qatnashdilar. Ishtirokchilar yoshlari 14-18 yosh oralig'ida bo'lib, ular maktab va o'rta ta'lim muassasalaridan tanlandi.

Quyida tadqiqot natijalari jadval shaklida taqdim etilgan.

1. Ishtirokchilar Demografik Ma'lumotlari

Demografik O'zgaruvchi	Frekans (%)
Jins	
Qiz	60%
O'g'il	40%
Yosh	
14 yosh	20%
15 yosh	25%
16 yosh	25%
17 yosh	20%
18 yosh	10%
Oilaviy Holat	
Yadro oilasi	70%
Bo'shanishgan oilasi	15%
Yakka oilada yashovchi	15%

2. Antisotsial xulq-atvorning o'rta qiymati

Xulq-Atvor Turi	O'rtacha Qiymat (SD)
Jinoyat	3.2 (0.8)
Agresiya	3.5 (0.7)
Yolg'on Gapirish	2.8 (0.9)
Boshqalarning Huquqlarini Buzish	3.0 (0.85)

3. Korrelatsion Tahlil Natijalari

O'zgaruvchilar	AAS	OKS	OMBS	IQQS
Antisotsial Xulq-Atvor (AAS)	1	-0.45**	0.50**	-0.40**
O'zini Qadrlash (OKS)	-0.45**	1	-0.30**	0.35**
Oilaviy Muhit (OMBS)	0.50**	-0.30**	1	0.25**
Ijtimoiy Qo'llab-Quvvat (IQQS)	-0.40**	0.35**	0.25**	1

• Eslatma: $p < 0.01$

Jadval 3: Korrelatsion Tahlil Natijalari

O'zgaruvchilar	AAS	OKS	OMBS	IQQS
Antisotsial Xulq-Atvor (AAS)	1	-0.45**	0.50**	-0.40**
O'zini Qadrlash (OKS)	-0.45**	1	-0.30**	0.35**
Oilaviy Muhit (OMBS)	0.50**	-0.30**	1	0.25**
Ijtimoiy Qo'llab-Quvvat (IQQS)	-0.40**	0.35**	0.25**	1

• Eslatma: $p < 0.01$

Jadval 5: O'smirlarda Antisotsial Xulq-Atvor va Omillar Oralig'idagi Farqlar

O'zgaruvchilar	Jins Bo'yicha Farq (t-test)	Yosh Bo'yicha Farq (ANOVA)
Antisotsial Xulq-Atvor (AAS)	$t = 3.50, p = 0.001$	$F = 4.20, p = 0.003$
O'zini Qadrlash (OKS)	$t = -2.80, p = 0.005$	$F = 3.90, p = 0.004$
Oilaviy Muhit (OMBS)	$t = 2.50, p = 0.013$	$F = 3.50, p = 0.006$
Ijtimoiy Qo'llab-Quvvat (IQQS)	$t = -3.00, p = 0.003$	$F = 4.00, p = 0.005$

Tahlil va muhokama

1. Demografik ma'lumotlar tahlili: Ishtirokchilarning 60% qizi va 40% o'g'il bo'lib, yosh taqsimoti teng ravishda 14-18 yosh oralig'ida tarqatilgan. Yadro oilasida yashovchilar 70%, bo'shanishgan va yakka oilada yashovchilar esa har biri 15% tashkil etadi. Bu taqsimot o'smirlarda antisotsial xulq-atvor shakllanishiga ta'sir etuvchi oilaviy muhitni o'rganishda muhim ahamiyatga ega.

2. Antisotsial xulq-atvorning O'rtacha qiymati: Agresiya (3.5) va jinoyat (3.2) o'smirlarda eng yuqori o'rtacha qiymatga ega bo'lib, bu xulq-atvor turlarining keng tarqalganligini ko'rsatadi. Yolg'on gapirish va boshqalarning huquqlarini buzish ham yuqori baholanmoqda.

3. Korrelatsion tahlil: Antisotsial xulq-atvor (AAS) bilan o'zini qadrlash (OKS) o'rtasida salbiy korrelatsiya (-0.45**) mavjud, bu o'zini qadrlash darajasi past bo'lgan o'smirlarda antisotsial xulq-atvor yuqori bo'lishini ko'rsatadi. Oilaviy muhit (OMBS) bilan pozitiv korrelatsiya (0.50**) mavjud bo'lib, yomon oilaviy muhit antisotsial xulq-atvorni kuchaytirishini bildiradi. Ijtimoiy qo'llab-quvvat (IQQS) bilan ham salbiy korrelatsiya (-0.40**) mavjud, bu yuqori ijtimoiy qo'llab-quvvat antisotsial xulq-atvordan himoya qilishi mumkinligini ko'rsatadi.

4. Regressiya tahlili: Regressiya modelida o'zini qadrlash, oilaviy muhit va ijtimoiy qo'llab-quvvat antisotsial xulq-atvorga sezilarli ta'sir ko'rsatadi ($\beta_1 = -0.35$, $\beta_2 = 0.30$, $\beta_3 = -0.25$; $p < 0.001$). Modelning R^2 qiymati 0.55 bo'lib, bu model o'smirlarda antisotsial xulq-atvorning 55% o'zgarishini tushuntiradi.

5. Demografik o'zgaruvchilarning ta'siri: Jins va yosh bo'yicha farqlar antisotsial xulq-atvor va unga ta'sir etuvchi omillar bilan sezilarli bog'liq. Qizlar o'g'illarga qaraganda antisotsial xulq-atvorda pastroq baholanadi, lekin o'zini qadrlash va ijtimoiy qo'llab-quvvatda farqlar mavjud. Yosh ortishi bilan antisotsial xulq-atvorning kuchayishi kuzatiladi.

Tadqiqotning xulosa va takliflar.

Ushbu tadqiqot natijalari o'smirlarda antisotsial xulq-atvorning shakllanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillarni aniqlashga yordam berdi. O'zini qadrlash darajasi pasaygan, yomon

oilaviy muhit va kam ijtimoiy qo'llab-quvvatga ega o'smirlarda antisotsial xulq-atvor yuqori bo'lishi aniqlangan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 15-iyundagi Farmoni. Yoshlar siyosatini rivojlantirish chora-tadbirlari haqida. O'zbekiston Respublikasi Prezident Farmonlari, 112, 5-9.

1. O'zbekiston Respublikasi Ma'lumotnoma Markazi. (2022). Yoshlarni tarbiyalash va tarbiyasi bo'yicha milliy strategiya. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Ma'lumotnoma Markazi.

2. Rahmatov, M. (2020). O'smirlarda antisotsial xulq-atvorning sabab va oqibatlari bo'yicha empirik tadqiqot. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti Ilmiy Tadqiqot Instituti.

3. Soshman, M., & Rahmatov, M. (2021). O'zbekiston o'smirlarda antisotsial xulq-atvor: mahalliy kontekstda o'rganish. Yoshlar va Jamiyat, 12(3), 45-60.

5. "Oilada tarbiya va psixologik muhit" - Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Z.A. Abdurahmonovning kitobi. (2017 yil)

6. "O'smirlarning destruktiv xulq-atvorlarini oldini olish va bartaraf etish" - Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent S.X. Xo'jayevning ilmiy maqolasi. (2015 yil)